

Datum
2020-02-17

Verksamhetsberättelse för det regionala läkemedelsarbetet 2019 (Läkemedelsrådet och Område läkemedel)

Bakgrund

Läkemedelsrådet är ett expertorgan, som på hälso- och sjukvårdsdirektörens uppdrag har att utveckla och samordna läkemedelsfrågor samt vara tillgängligt för och arbeta mot samtliga vårdgivare inom den skånska hälso- och sjukvården.

Ansvar och arbetssätt är beskrivet i det reglemente som trädde i kraft den 1 maj 2014.

Läkemedelsrådet är, i legal mening, den regionala läkemedelskommittén. Verksamheten baseras på kunskapsbaserad medicin (EBM) och beprövad erfarenhet. Till verksamheten knyts sakkunniga inom läkemedelsområdet (till exempel terapi- och expertgrupper) vilka tillsammans ska verka för en medicinskt ändamålsenlig, effektiv, säker och hälsoekonomisk användning av läkemedel inom öppen och sluten vård, tandvård samt inom den primärkommunala sjukvården i Region Skåne.

Till huvuduppgifterna hör att ta fram Skånelistan, en skånegemensam lista med rekommenderade läkemedel, fastställa regionala riktlinjer för läkemedelsbehandling, utgöra det medicinska expertorganet vid upphandling av läkemedel, följa förskrivningsmönster och kostnader, verka för ökad läkemedelssäkerhet samt utbilda och informera.

Läkemedelsrådet samverkar med övriga landstings läkemedelskommittéer i LOK – Nätverk för Sveriges Läkemedelskommittéer.

Ett nytt Läkemedelsrådet tillträdde i april 2019, i enlighet med reglementet. För att bibehålla kontinuitet så är 4 av 12 medlemmar kvar från förra mandatperioden. En förstärkning av kompetens inom högspecialiserad vård har skett. Läkemedelsrådet har sammanträtt nio gånger under 2019. Därutöver har Läkemedelsrådets arbetsutskott träffats ungefär en gång i månaden och övriga arbetsgrupper med varierande intervall.

Område läkemedel stödjer Läkemedelsrådet och dess terapigrupper. Läkemedelsrådet och terapigrupperna utgör medicinskt sakkunnigstöd till Område läkemedel. Område läkemedel ansvarar också för regionala och nationella uppdrag såsom stöd till budgetarbete, prognosrapport för utveckling av läkemedelskostnader, uppföljningsrapporter, kvalitetsindikatorer för läkemedel, sakkunskap kring läkemedelsinnehåll i uppföljningssystem, övergripande kontakter med läkemedelsindustrin, kontakter med SKR, Fyrlänsgruppen (Skåne, VGR, SLL och Östergötland), övriga landsting samt myndigheter.

Område läkemedel ansvarar dessutom för regelverk, tillämpningsanvisningar samt kunskapsstyrning avseende förskrivningsbara speciallivsmedel samt vissa andra nutritionsrelaterade frågor. Därutöver ingår ett praktiskt ansvar för Skånelistan, Bakgrundsmaterialet och mässan ”Läkemedel i Skåne”, redaktörskap för ”Läkemedelsrådet Informerar”, arbete med läkemedelssäkerhetsfrågor och nationella samarbeten (till exempel koordinatorskap för Horizon scanning – strategier för införande av nya läkemedel). Område läkemedel ansvarar också för producentobunden läkemedelsinformation och uppföljning av förskrivningsmönster via uppsökande verksamhet på vårdcentraler inom hälsovalet, hos privata vårdgivare och på sjukhuskliniker inom Region Skåne.

Region Skånes sjukhusapoteksfunktion är också organiserad inom Område läkemedel. Region Skånes sjukhusapoteksfunktion har det övergripande ansvaret för regionens läkemedelsförsörjning.

Exempel på ansvar utöver regionens läkemedelsförsörjning är att kvalitetssäkra regionens hantering av läkemedel samt att tillhandahålla kvalitetsansvarig/sakkunnig apotekare för tillståndspliktiga beredningsverksamheter (dialys och nuklearmedicinska) inom regionen.

Ett nära samarbete sker mellan Läkemedelsrådets ordförande och läkemedelschefen. Läkemedelsarbetet rapporteras till hälso- och sjukvårdsdirektören.

Läkemedelsstrategi

Läkemedelsfrågor är av strategisk betydelse för Region Skåne. Den regionala läkemedelsstrategin för 2017-2020 (bilaga 1) ger fokus åt arbetet inom läkemedelsorganisationen.

Region Skåne har en vision och målsättning om *”Ett Skåne med livskvalitet i världsklass”* och därmed är visionen för regionens läkemedelsarbete *”Läkemedelsanvändning för hälsa i världsklass”*.

”Region Skåne ska erbjuda en medicinskt ändamålsenlig, säker och kostnadseffektiv läkemedelsbehandling av hög kvalitet till Skånes patienter, till nytta för patient och samhälle. Den enskilde patienten får rätt läkemedel i rätt dos, i rätt tid, på rätt sätt och på rätt vårdnivå.”

För att nå detta krävs arbete inom flera målområden i enlighet med den nationella läkemedelsstrategin:

- Effektiv och säker läkemedelsanvändning
- Tillgängliga läkemedel och jämlik användning
- Samhällsekonomiskt och miljömässigt hållbar läkemedelsanvändning

Den skånska läkemedelstrategin ska precis som den nationella, genomsyras av tre perspektiv: patient, innovation och e-hälsa. Detta i syfte att säkra relevant samarbete med andra strategier och satsningar på dessa områden.

Generella framgångsfaktorer

- Tydlig patientnytta
- Långsiktighet och stabilitet som ger tilltro till det skånska läkemedelsarbetet
- Effektiv organisation som tar tillvara på alla möjligheter och skapar goda förutsättningar för en rationell läkemedelsanvändning
- Regional styrning som bygger på legitimitet, sakkunskap och förtroende och som använder professionens drivkrafter att vilja göra det bästa för patienten
- Regional struktur för samordning och som ger stöd till implementering i lokala strukturer
- Validerade data används vid analys och slutsatser
- Ekonomiska styrsystem som stödjer en rationell läkemedelsanvändning

Verksamhetsberättelsen som följer är strukturerad utifrån hur arbetet har varit organiserat

Patientsäkerhet och läkemedel

Äldre och läkemedel

Terapigrupp läkemedel och äldre har under året uppdaterat foldern *Goda läkemedelsråd för våra äldre*. En applikation, LMM, där vårdenheter själva kan ta ut statistik över sin förskrivning av olämpliga läkemedel till äldre har förvaltats. Webb sidan God läkemedelsbehandling till äldre har uppdaterats och förvaltats. Här finns bland annat information om fortbildningar samt länkar till metodstöd och inspiration samlat.

Under året har den nätbaserade utbildningen primärt riktad till sjuksköterskor om fallriskläkemedel samt Potentiellt olämpliga läkemedel till äldre förvaltats och spridits. Ett webinarium har spelats in tillsammans med AKO Skåne avseende Farmakokinetik och – dynamik i den äldre kroppen. Utbildning om PK/PD i den äldre kroppen har även getts på regional ST-kurs Läkemedel, på SK-kurs i geriatrik samt för ambulanssjuksköterskor.

Läkemedelsrådet har tidigare medverkat i en nationell styrgrupp för arbetet kring säker läkemedelsanvändning i primärvård, SÄKLÄK-projektet. Den framtagna modellen har anpassats för Region Skåne och nyttjas numera i egenkontrollen, som är en del av kvalitetsgranskningen av läkemedelshantering. Två artiklar gällande erfarenheter från projektet Säker läkemedelsanvändning i primärvård och den modell som används i projektet har sammanställts och publicerats i internationell vetenskaplig tidskrift. Ytterligare utvärdering av SÄKLÄK-projektet pågår i form av uppföljning av förskrivning av potentiellt olämpliga läkemedel för äldre. Detta drivs som ett ST-arbete som handleds av Läkemedelsrådet och Område läkemedel.

Läkemedelsrådet och Område läkemedel handleder ett ST-projekt avseende kvaliteten med läkemedelsbehandlingen för patienter som bor på Malmös demensavdelningar på SÄBO, med särskilt fokus på antikolinerga läkemedel. Arbetet har sammanställts och artikelskrivning pågår för publicering i internationell vetenskaplig tidskrift. Resultaten kommer att presenteras på mässan Läkemedel i Skåne 2020.

Vidare pågår och handleds ett ST-arbete i form av enkäter till äldre personer som köper NSAID receptfritt med frågor kring deras kunskap om indikation för och risker med NSAID etc. Detta arbete planeras leda fram till riktad och skraddarsydd information till allmänheten.

Barn och läkemedel

Område läkemedel har koordinerat arbetet med ePed i Skåne, ”säker läkemedelsordination för barn”. En kontinuerlig dialog har förts med ePeds centralredaktion. Det regionala arbetet har drivits av den regionala ePed-redaktionen tillsammans med arbetsgruppen BLIS, **BarnLäkemedel i Skåne**. Tillsammans med experter inom området har nya barnläkemedelsinstruktioner tagits fram och nationellt framtagna instruktioner gått igenom. Målsättningen är att integrerat i journalsystemet få tillgång även till en samlad och kvalitetssäkrad information om läkemedel till barn.

Skånes digitala vårdssystem, SDV

Medarbetare från Område läkemedel är utsedd att koordinera arbetet gällande läkemedel i SDV i Workstream läkemedel. Under året har Workstream läkemedel genomfört ett omfattande designarbete gällande hur läkemedel ska ordinerars, tillhandahålls, hanteras och följs upp i SDV.

Strategi för förbättringsarbete

Representant från Område läkemedel har föreläst om Läkemedelssäkerhet samt fungerat som bihandledare till team med läkemedelsinriktning i ett regionalt förbättringsprogram med tema patientsäkerhet. Under året har två nya programomgångar genomförts. Uppdraget har varit att bidra med kunskap om framtagna metodstöd inom läkemedelssäkerhet samt med expertkunskap gällande läkemedel.

Ett seminarium om läkemedelssäkerhet i primärvård (behandlar studier som påvisar brister samt vetenskap kring effektiva förbättringsåtgärder) finns tillgängligt via Läkemedelsrådet/Område läkemedel i samarbete med Centrum för primärvårdsforskning och erbjuds vårdcentralerna som internutbildning. Två vårdcentraler har tagit del av utbildningen under året.

Regional rutin gällande ordination och hantering av läkemedel

Område läkemedel har reviderat regional rutin för ordination och läkemedelshantering i hälso- och sjukvården i Region Skåne efter att Socialstyrelsens handbok på föreskriften HSLF-FS 2017:37 kom ut i maj. I revisionen gjordes även stödmallen för lokal instruktion upplåsbar vilket underlättar för verksamheterna när de ska uppdatera/revidera sin lokala instruktion för läkemedelshantering. Kunskap om lokal instruktion för läkemedelsordination och hantering är mer känd nu och detta steg var viktigt för att alla verksamheter ska ha lokala instruktioner. Detta kommer följas upp i egenkontroller till verksamheterna.

Förskrivarstöd och förenklad journaldokumentation

Område läkemedel har fortsatt att arbeta för en säkrare förskrivning i primärvårdens datajournal PMO och har arbetat i enlighet med framtagen strategi för att kvalitetssäkra innehållet och uppdatera befintliga receptmallar efter framtagna rekommendationer i Skånelistan. Inmärkning av regionala rekommendationslistor sker årligen och löpande, och styr vad respektive journalsystem visar upp som rekommenderade läkemedel i journalsystemen Melior respektive PMO. Representant från Område läkemedel ingår i regional styrgrupp för journaldokumentation.

Aktuell läkemedelslista

Nationellt arbete pågår för att få till en nationell läkemedelslista, med planerad start för att kunna ansluta vårdgivare och apotek sommaren 2020. Som en förberedelse inför introduktionen av denna har Läkemedelsrådet därför förvaltat tidigare framtagna regionala riktlinjer för hanteringen av en samlad läkemedelslista. Tidigare framtagen informationsfilm riktad till allmänheten avseende att det inte finns någon samlad läkemedelslista samt vikten av att i samband med läkarbesök ta med sig en aktuell läkemedelslista har förvaltats.

Område läkemedel har sedan slutet av 2016 ökat arbetet med aktuella läkemedelslistor och hade i uppdrag av Koncernrådet för patientsäkerhet att samordna utsedd regional arbetsgrupp, vars arbete slutfördes 2019.

Under 2019 har arbetsgruppen åtgärdat att lokal utbildning för aktuell läkemedelslista i ordinationssystem tillgängliggjorts regionalt och blivit obligatorisk, i syfte att förbättra situationen med inaktuella läkemedelslistor. Vidare har gruppen i samarbete med bland annat tagit fram och kommunicerat metodstöd, i form av fickfolder även tillgänglig digitalt, med råd och anvisningar för aktuell läkemedelslista i journalsystem samt ordinationssystemet Pascal. I övrigt har regionala riktlinjer för läkemedelsavstämning förvaltats och arbetet med att ta fram övrigt metodstöd fortsatt. Angelägenheten av en aktuell läkemedelslista samt arbetet för att ta fram denna har varit ett fokusområde i kvalitetsgranskningen av läkemedelshanteringen. Vidare har det fortsatt varit ett återkommande ämne i Område läkemedels uppsökande verksamhet.

Läkemedelsrådet och Område läkemedel har publicerat en artikel i internationell vetenskaplig tidskrift avseende i vilken utsträckning läkemedelslistorna i primärvård är uppdaterade.

Läkemedelsgenomgångar

Område läkemedel ansvarar för att ta fram regionala riktlinjer och verktyg, stå för kompetensutveckling inom området samt fungera som koordinator för att säkerställa att läkemedelsgenomgångarna genomförs jämlikt inom Region Skåne. Under året har beslutats att en tillsatt arbetsgrupp tillsammans med förvaltningarna ska se över arbetet med klinisk farmaci inom slutenvården enligt Skånemodellen under början på nästa år för att öka andelen patienter vilka får en tvärprofessionell läkemedelsgenomgång och att uppföljningen även inkluderar remisspatienter.

Område läkemedel har under året, tillsammans med övriga representanter i en programgrupp, anordnat fyra nätverksträffar för kliniska farmaceuter i Skåne, Halland, Kronoberg och Blekinge. Programgruppen består, förutom av representant från Område läkemedel, av en klinikapotekare från respektive förvaltning i Region Skåne. Certifierade läkare som gör tvärprofessionella läkemedelsgenomgångar i Skåne, har under året träffats vid två heldagstillfällen där förmiddagarna varit gemensamma med klinikapotekarna. Träffarna syftar till att underlätta apotekarnas respektive läkarnas arbete med tvärprofessionella läkemedelsgenomgångar, ge ökad kompetens och erfarenhetsutbyte samt att säkerställa ett likartat arbetssätt med jämn kvalitet sker i hela regionen. Läkemedelsrådet och Område läkemedel har vidare förtydligat processen för certifiering av läkare för tvärprofessionella läkemedelsgenomgångar. Under året har två certifieringar godkänts.

Område läkemedel har i samarbete med Enhet läkemedel SUS fortsatt ett arbete för att undersöka behovet av tvärprofessionella läkemedelsgenomgångar för patienter i eget boende och vilka läkemedelsrelaterade problem som föreligger hos dessa patienter.

Information kring ett tidigare framtaget metodstöd i fickformat för att underlätta arbetet med basala läkemedelsgenomgångar har spridits på olika sätt. Alla nya AT-läkare i primärvård i regionen har fått utbildning om metodstödet. Vidare har utbildningar om genomförandet av basala läkemedelsgenomgångar genomförts i samband med regional ST-kurs Läkemedel samt för personal på ASIH Malmö. Fickfoldern samt en tidigare inspelad utbildningsfilm om basala läkemedelsgenomgångar har förvalts och marknadsförts via vår uppsökande verksamhet på vårdcentraler och kliniker. Område läkemedel har arbetat för att information om genomförandet av basala läkemedelsgenomgångar också ska ges mer utförligt på läkarnas grundutbildning och ges nu varje termin på termin 11 i form av utökad föreläsning och kliniskt praktiskt delmål. Område läkemedel har även varit involverade i framtagandet av ett metodstöd för genomförande av läkemedelsgenomgång (både basal- och tvärprofessionell) inom psykiatri i Skåne. Länk till fickfoldern finns publicerad bland övriga metodstöd vid läkemedelsgenomgångar på Vårdgivare Skåne.

Utskrivningsinformation, inkluderande läkemedelsberättelse

Informationen i den folder som Läkemedelsrådet och Område läkemedel tog fram under 2017 med praktiska tips om utskrivningsinformation har uppdaterats och ingår numera i foldern för aktuell läkemedelslista. Informationen togs ursprungligen fram som ett led att sprida kunskapen från ett tidigare avslutat kvalitetsförbättringsprojekt för utskrivningsinformation. Behov av detta bedöms fortfarande finnas och den nya foldern har under året spridits till kliniker via uppsökande verksamhet och övriga kanaler och finns tillgänglig för beställning samt utskrift på Vårdgivare Skåne.

Ett doktorandprojekt avseende informationsöverföring mellan vårdgivare gällande läkemedel handleds av Läkemedelsrådet och Område läkemedel. Under året har en artikel publicerats i internationell vetenskaplig tidskrift. Den beskriver läkemedelsfel i utskrivningsinformationer och associerade riskfaktorer för fel. Ytterligare en artikel (om uppföljning av smärtmedicinering i primärvård efter ortopedisk slutenvård) inom doktorandprojektet är inskickad till internationell vetenskaplig tidskrift.

Antibiotika

Antalet uthämtade antibiotikarecept fortsätter minska i Skåne. Skåne ligger högst vid en jämförelse mellan Sveriges län trots fortsatt arbete mot onödig antibiotikaanvändning. Antalet antibiotikarecept per 1 000 invånare för 2019 uppvisar en minskning med 3 % i Skåne och det är lägre än rikssnittet (4 %). Minskningen är procentuellt störst hos barn och unga. Arbetet med en ökad följsamhet till behandlingsrekommendationerna, enligt handlingsplan av Strama Skåne, måste fortsätta. Men för att bättre utvärdera om antibiotika används enligt gällande riktlinjer och för att arbeta vidare mot en klok antibiotikaanvändning krävs tillgång till diagnoskopplade antibiotikadata. De nödvändiga verktygen för detta är på plats för att analysera antibiotikaföreskrivningen för drygt två tredjedelar av vårdcentralerna i Region Skåne.

Under 2019 har Strama Skåne öppenvård fortsatt med sin uppsökande verksamhet i utbildnings- och informationssyfte mot hälsovalsenheterna i olika delar i Skåne och i första hand har högföreskrivande enheter prioriterats och då med två besök. Under år 2019 har 159 besök gjorts där enheternas egen antibiotikaförbrukning visats för analys och kommentarer kring följsamhet till rådande behandlingsrekommendationer. Under året har personer ur gruppen också medverkat vid utbildningar för läkare, i samarbete med AKO Skåne, AT-läkare vid Helsingborgs lasarett, nyanlända/invandrad utomeuropeisk sjukvårdspersonal som går introduktionsprogram i Region Skåne samt läkarstudenter, termin 7.

Tillsammans med medarbetare ur Stramas slutenvårdsgrupp har ett underlag/dokument för behandling med antibiotika i den ”Nära vården” tagits fram. Även en handläggningsmall för okomplicerad akut cystit hos kvinnor har utformats. Hösten 2019 introducerades Medrave i Region Skåne vilket ger tillgång till ny statistik att arbeta med för Strama öppenvårdsgruppen, dels diagnoskopplade data direkt ur Medrave men även jämförande data på lokal, regional och nationell nivå genom Primärvårdskvalitet (PVK). I Skåne är 70 % av vårdcentralerna med i PVK

Vidare har utbildning av AT-läkare och triage-sjuksköterskor genomförts.

Strama Skåne slutenvård har genomfört utbildningar mot sjukhusens olika kliniker där antibiotikaförbrukning, antibiotikaresistens och vårdrelaterade infektioner visats och analyserats. Utöver forskrivarestödet Infektionsverktyget som används för analys av antibiotikaanvändningen i förhållande till uppsatta antibiotikamål och riktlinjer har arbete med hur denna övervakning ska ske i SDV framöver undersökts. Som en del av patientsäkerhetsarbetet med en kontrollerad användning av antibiotika på våra sjukhus har Strama fortsatt arbeta strategiskt med antibiotikaronder. Dessa innebär regelbunden konsult av infektionsläkare av alla antibiotikabehandlade patienter på utvalda avdelningar på samtliga sjukhus i Skåne under 2019. Resultatet från utvärdering av antibiotikaronder visar en minskning och omfördelning av antibiotikaanvändningen utan att infektionernas utfall i form av mortalitet eller återinläggning påverkades negativt. Vidare har det arbetas med att ta fram lokala resistensdata och uppdatering av riktlinjer för antibiotikaanvändning i sjukhusvården. Strama har också haft en rådgivande roll vid framtagandet av PM och riktlinjer till olika kliniker.

Dosdispenserade läkemedel

Under 2019 hade Område läkemedel återkommande avstämningar med den nuvarande leverantören av dosdispenserade läkemedel, Svensk Dos, allt i syfte att upprätthålla en god patientsäkerhet och utveckla tjänsten. Område läkemedel har även deltagit i det nationella nätverket för strategiska dosfrågor (Nationell grupp för dossamverkan). Fokus för Område läkemedels insatser har varit att, i samverkan med övriga doskluster, lyfta frågan nationellt kring säkerheten för tjänsten. Det nuvarande avtalet innehåller av Svensk Dos. Arbeta med en ny upphandling har pågått under hösten 2019.

Ansvarsfull professionell förskrivning

Rekommendationer

Liksom tidigare år har Läkemedelsrådet i samarbete med terapigrupperna utgett en rekommendationslista för läkemedel, Skånelistan 2019, samt Bakgrundsmaterial till rekommendationerna. Det omfattande bakgrundsmaterialet innehåller terapimotiveringar, utdrag ur, samt hänvisningar till vårdprogram och regionala riktlinjer samt andra litteraturhänvisningar. Utöver Skånelistan har även andra rekommendationslistor getts ut, reviderats eller kompletterats: Antibiotikaval vid vanliga infektioner i öppen vård, Tandvårdslista, Skånelista för sjuksköterskor, Skånelista för förbrukningsartiklar stomi och barnmorskor samt Skånelista speciallivsmedel. Terapiriktlinjer för ett flertal sjukdomar har reviderats i enlighet med övriga rekommendationer. Läkemedelsrådet har (utöver Skånelistan) tagit beslut om fem nya regionala riktlinjer och 22 reviderade riktlinjer under 2019.

Skånelistans rekommendationer har kontinuerligt uppdaterats i SIL (Svensk Informationsdatabas för Läkemedel) som används av några journalsystem i Skåne.

I rekommendationsarbetet har terapigrupperna en nyckelroll. Sammansättningen av grupperna ses ständigt över.

Samstämmiga och väl förankrade läkemedelsrekommendationer är en förutsättning för medicinskt ändamålsenlig, effektiv, säker och kostnadseffektiv användning av läkemedel. Sedan 2017 har därför Läkemedelsrådet tillsammans med AKO (Allmänläkarkonsulter Skåne) fortsatt samarbeta i syfte att förenkla, förtydliga och förbättra arbetet med olika läkemedelsrelaterade frågor.

Som en del i det ökade samarbetet mellan Läkemedelsrådet och AKO utgörs en av de adjungerade medlemmarna i Läkemedelsrådet av en representant från AKO.

Läkemedelsrådets terapigrupper fungerar som remissinstans då nya AKO-riktlinjer ska tas fram eller revideras. Årligen sker en uppdatering av AKOs riktlinjer utifrån den reviderade och aktuella Skånelistan. På så vis ökar förutsättningarna för en god kvalitet, enhetlighet och inte minst trovärdighet i riktlinjerna, vilket är en förutsättning för en säker och effektiv användning av läkemedel.

En del av arbetet på Område läkemedel består av uppsökande verksamhet mot vårdcentraler och kliniker, då informationsapotekare ur ett producentneutralt perspektiv för dialog med förskrivare kring bland annat rationell läkemedelsanvändning.

Kontinuerliga avstämningar görs med AKO för att finna synergieffekter, lyfta de ämnen som för tillfället är aktuella i den uppsökande verksamheten, stämna av så att innehållet i planerade material är relevant och få in ämnesförslag. På så sätt utnyttjas en väl fungerande informationskanal med synkroniserat innehåll från både Läkemedelsrådet och AKO.

Som ett led i att ytterligare förankra och sprida läkemedelsinformation skickas ett uppföljningsbrev ut efter varje vårdcentralbesök. Uppföljningsbrevet innehåller bl. a. aktuella presentationsbilder samt i förekommande fall information om samt relevanta länkar till exempelvis aktuella AKO-utbildningar och webinarier.

Utöver den ordinarie uppsökande verksamheten från Område läkemedel sker även andra utbildningsaktiviteter.

Läkemedelsbulletinen, Läkemedelsrådets informationsskrift om läkemedel och rekommendationer, har under 2019 utvecklats och övergått till nytt veckovis nyhetsbrevsformat och namn – ”Läkemedelsrådet informerar”. För innehåll svarar i huvudsak Läkemedelsrådets terapigrupper och apotekare från Område läkemedel. Område läkemedel har det redaktionella ansvaret.

Utbildningar

Besök på vårdcentraler och kliniker

Läkemedelsrådet och Område läkemedel har arbetat kontinuerligt med innehållet och budskapen i informationsmaterialen för att säkerställa kvaliteten och för maximal nytta av den uppsökande verksamheten. Under hösten skickades även en enkät till vårdcentralerna efter besöket för att utvärdera tjänsten producentneutral läkemedelsinformation.

Informationsläkare och apotekare har under 2019 gjort 463 besök med information om bland annat Läkemedelsrådets rekommendationer, nya läkemedel, vårdprogram, tips inom läkemedelssäkerhet och TLVs subventionsbeslut. En stor del av dessa besök integrerades även med uppföljning av förskrivningsstatistik. Vid dessa tillfällen har ca 4050 förskrivare deltagit.

För att försöka nå förskrivare som arbetar enligt Lagen om Läkarvårdsersättning (LOL) finns ett samarbete med Enheten för uppdragsstyrning och deltagande sker på deras informationsträffar.

Riktade utbildningsinsatser

Sedan år 2000 genomförs ett årligt utbildningsarrangemang ”Läkemedel i Skåne”. Årets utbildningsdagar genomfördes med ca 2000 deltagare. Utbudet omfattade ca 30 föreläsningar eller symposier kring olika aspekter på läkemedel. Utöver detta deltog flertalet terapigrupper med postrar och bemannade bord i utställningshallen. Liksom tidigare år visade utvärderingen av dagarna att denna form av producentobunden, klinisknära utbildning är mycket uppskattad bland våra förskrivare och övriga besökskategorier.

Informationsapotekare har under året föreläst på läkarutbildningen termin 11. Verksamma distriktssköterskor har vid två tillfälle utbildats kring Skånelistan. Även flera utbildningstillfälle har hållits i att kritiskt granska läkemedelsstudier varav ett tillfälle var på den regionala kursen i Socialstyrelsens läkemedelsmål för ST-läkare.

Område läkemedel har i samarbete med division psykiatri utbildat ca 120 sjuksköterskor i läkemedelsbehandling av sömnbesvär samt ca 140 sjuksköterskor inom läkemedelsinteraktioner, biverkningar samt andra delar.

Område läkemedel har i flera år arbetat aktivt för att inkludera och informera öppenvårdsapoteken om läkemedelsrelaterade nyheter. På årets träff, ”Skånelistan 2019 för apotekspersonal” kom det ett femtiotal apotekare, receptarier och apotekstekniker från hela Skåne.

I arbetet med att säkerställa en god läkemedelsbehandling till äldre har ett flertal fortbildningsaktiviteter genomförts: Två riktade utbildningar till vårdcentraler, tre utbildningar riktade till ST-läkare (SK-kurser) och tre utbildningar för AT-läkare.

Under 2019 har Läkemedelsorganisationen fortsatt samarbetet med AKO (Allmänläkarkonsulter) vilket resulterat i ett webinarium om farmakokinetik och – dynamik i den äldre kroppen.

Bland övriga målgrupper där utbildningar arrangerats av återfinns barnmorskor, ungdomsmottagningar, ambulanspersonal, ASIH, sjuksköterskestudenter, lokala läkemedelsnätverk och lokala diabetesnätverk samt patienter.

Sammantaget har över 550 utbildningstillfällen av olika slag genomförts, utöver de webb-baserade.

Nya läkemedelsterapier

Nationellt ordnat införande av nya läkemedel (Samverkansmodellen)

Inom ramen för den nationella läkemedelsstrategin 6.1 "Ordnat införande i samverkan" utarbetades det en nationellt samordnad process; Samverkansmodellen, för ökad jämlikhet och kostnadseffektivitet när det gäller introduktion av nya läkemedel, vilken inkluderar bland annat Horizon scanning, prissförhandlingar, uppföljning av läkemedelsanvändningen och NT-rekommendationer. Alla Sveriges landsting och regioner samarbetar enligt denna modell sedan 1 januari 2015.

Det är Fyrlänsgruppen (Region Skåne, Västra Götalandsregionen, Region Stockholm och Region Östergötland) som har fått i uppdrag att sköta det löpande arbetet med Horizon scanning, införandet, uppföljningar samt strategiska upphandlingar via Marknadsfunktionen.

Ordnat införande

Under 2019 har 17 tidiga bedömningsrapporter levererats av arbetsgruppen för Horizon scanning.

NT-rådet, där Skåne representerar södra sjukvårdsregionen, har kommit med rekommendationer för 43 läkemedel och/eller indikationer till regionerna under 2019.

Under året har arbetet med implementering i Region Skåne av NT-rekommendationer fortsatt. Detta görs för att säkerställa att Region Skånes förskrivare arbetar utifrån den nationella modellen och följer de rekommendationer som avgetts. För de läkemedel där man förväntar sig en bredare förskrivning (till exempel höga blodfetter) har NT-rekommendationer kompletterats med regionala riktlinjer för att få ett mer strukturerat sätt att arbeta lokalt.

Fokusgruppen

Fokusgruppen är ett utskott till Läkemedelsrådet och har som uppdrag att vara mottagare av rekommendationer och avtal som kommer från den nationella samverkansmodellen samt att hålla ihop arbetet kring fokusläkemedel i Skåne. Fokusgruppen bereder ärenden till Läkemedelsrådet, som fattar beslut.

Samarbete med TLV och övriga landsting inom ramen för fullmaktgruppen och trepartsöverläggningar

TLV har ett uppdrag att utveckla den värdebaserade prissättningen. En central del i detta är en ökad samverkan mellan olika aktörer och särskilt att utveckla möjligheterna till överläggning mellan TLV, landsting och läkemedelsföretag, så kallade trepartsöverläggningar. I den så kallade fullmaktgruppen där representanter för alla Sveriges landsting, SKR och TLV ingår har Region Skåne en ordinarie representant och en ersättare. Gruppen har sammanträtt ca en gång per månad under året och förhandlingar har lett till att riskdelningsavtal med läkemedelsindustrin har tecknats för flera olika läkemedel och läkemedelsgrupper.

Resursfördelning och uppföljning

Kvalitetsindikatorer för läkemedel

Läkemedelsrådet har för 2019 definierat ett antal kvalitetsmål för önskvärd läkemedelsförskrivning i Skåne. Område läkemedel deltar i arbetet med Region Skånes indikatorbibliotek. Ingående läkemedelsindikatorer utgår från Läkemedelsrådets kvalitetsmål. Indikatorer för antibiotika är förankrade med Strama Skåne. Vissa indikatorer används som kvalitetsmål för vårdcentraler inom Hälsovalet.

Verktyg för uppföljning

För att åstadkomma lättillgänglig, relevant och överskådlig läkemedelsuppföljning är de QlikView-applikationer som under ett antal år arbetats fram i samarbete med Enheten för beslutsstöd ett viktigt verktyg. För att underlätta uppföljning av läkemedel inom sjukhus introducerades under 2019 en ny applikation med integrerad data för både recept respektive rekvisition. Denna applikation har målgrupp verksamhetschefer och läkemedelsansvariga läkare på sjukhuskliniker.

Goda råd är inte dyra

Skånelistan för 2019 kompletterades med kapitlet ”Goda råd är inte dyra”. Detta kapitel belyser områden där man med stöd av Skånelistan och andra rekommendationer från Läkemedelsrådet kan se över sin verksamhets läkemedelsförskrivning för att undvika onödiga läkemedelskostnader.

Uppföljningsbesök

Det uppsökande arbetet med återkoppling av förskrivningsmönster har fortsatt till stor del integrerats i verksamheten med läkemedelsinformation. På detta sätt ges relevant statistikuppföljning på vårdcentraler inom Hälsovalet när det gäller terapiområden som är intressanta för primärvården. Målgruppen är verksamhetschef och samtliga förskrivare på vårdcentralen. För läkemedelsintensiva sjukhuskliniker erbjuds ett årligt tillfälle till fördjupad läkemedelsuppföljning anpassat för den enskilda verksamheten där fokus läggs på relevanta jämförelser samt på följsamhet till avtalade läkemedel. Målgruppen är verksamhetschefer, sektionschefer, ekonomer och när verksamheten så önskar fler eller alla förskrivare. Under 2019 utfördes 45 besök med enbart uppföljning och 430 besök med uppföljning integrerad i annan läkemedelsinformation.

I samarbete med Enheten för uppdragsstyrning har läkemedelsuppföljning också varit en del i avtalsuppföljning och verksamhetsdialoger för vårdval och LOU-avtal.

Prognosrapport för läkemedelskostnader, kostnadsansvar för läkemedel

Under 2010 gjordes för första gången en detaljerad prognosrapport för läkemedelskostnader i Region Skåne under det kommande året och under 2019 har den tionde gjorts som ger en prognos för 2020. Prognosen utgår från historiska data som justeras med information från bland annat Horizon scanning-samarbetet och förankras med berörda terapigrupper och experter. Prognosarbete och uppföljning av utfall görs i samarbete med andra landsting. Prognosrapporten har presenterats och diskuterats i flera sammanhang och riktade seminarier har arrangerats för läkemedelsansvariga läkare på sjukhusen, chefapotekare samt sjukhusekonomer. En sammanfattning finns tillgänglig på Vårdgivare Skåne.

Prognosrapportens övergripande resultat är en av utgångspunkterna för Region Skånes budgetering för läkemedel. Resultaten används också detaljerat vid Ekonomistyrnings fördelning av resurser till styrelser och nämnder samt vid beräkning av läkemedelsersättning i Hälsoval vårdcentraler. Område läkemedel har medverkat i det nationella prognosarbete som drivs av

Socialstyrelsen. Resultatet ger en grund för statens överläggningar med SKR kring statsbidrag för läkemedelsförmånen.

Avtal

Läkemedelsrådets terapigrupper och apotekare på Område läkemedel är löpande involverade i upphandling av läkemedel med sin huvudsakliga användning inom den slutna vården och dess mottagningar, liksom för vacciner och vissa läkemedelsnära hjälpmedel. Terapigrupperna och apotekarna har medverkat i utformandet av upphandlingsunderlag samt i utvärderingen och uppföljning av anbud. Område läkemedel ansvarar för samordningen av arbetet. Arbeta med implementering av avtalen är viktigt, liksom uppföljning av avtal över tid.

Nationella avtal på framförallt nya läkemedel har framförhandlats och Region Skåne har skrivit på dessa. Avtalen innefattar nettopriser, raka rabatter (ibland sekretessbelagda) men även olika mått på utvärdering av effekt så kallade pay-for-performance (P4P). Område läkemedel har stor del i arbetet med dessa återbetalningar.

En gemensam utbyteslista för hela slutenvården har upprättats från och med 2006. Utgångspunkten för listan är bästa möjliga val bland utbytbara produkter utifrån rekommenderade, avtalade och dosdispenserade läkemedel för att uppnå ökad patientsäkerhet och bättre ekonomi.

En omfattande nationell upphandling av vaccin inom barnvaccinationsprogrammet har avslutats. Målet var att långsiktigt säkerställa tillgången och täcka behoven hos både barn- och elevhälsa. Avtalsstart för Region Skåne blev 1 september 2019. Område läkemedel fanns representerat i såväl operativ styrgrupp, projektgrupp som expertgrupp. Region Skåne kommer även fortsättningsvis att äga fysiska omsättningslager för de kritiska vaccinerna till de små barnen.

Samverkan och kommunikation

Information om Läkemedelsrådet finns samlat på Vårdgivare Skåne. Område läkemedel har en representant i det medicinska redaktionsrådet.

Möten med läkemedelsansvariga läkare har hållits fyra gånger under 2019. Apotekare från Område läkemedel har också deltagit i de lokala nätverksmötena som läkemedelsansvariga läkare ansvarar för. Inom varje förvaltning finns en chefapotekare som ansvarar för läkemedelsförsörjningen.

Område läkemedel och Läkemedelsrådet har besvarat eller fungerat som sakkunniga avseende remisser och motioner samt aktivt deltagit i uppdragsprocesserna under året.

Under 2019 har Koncernrådet för patientsäkerhet sammanträtt vid fyra tillfällen, i vilken Område läkemedel har deltagit med en representant.

Läkemedelsrådets utskott för industrisamverkan har träffat regionala representanter från läkemedelsindustrin vid fyra tillfällen. Ytterligare ett möte anordnades i januari då terapigrupperna fanns närvarande för att presentera förändringarna på Skånelistan 2019. Närmare 250 representanter från ett 40-tal läkemedelsföretag deltog och varje företag fick tillfälle att enskilt träffa terapigruppsföreträdarna, läkemedelschefen och Läkemedelsrådets ordförande.

Samarbetet med Regionalt Cancercentrum (RCC) Syd har fortsatt utvecklats och ett gemensamt möte med representanter för läkemedelsindustrin har genomförts.

Nationell samverkan

SKR

I SKRs kontaktpersons nätverk i läkemedelsfrågor ingår förutom läkemedelschefen även ordföranden i LäkeMedelsrådet och ytterligare en representant för Skåne.

Samverkansmodellen

Inom ramen för den nationella Samverkansmodellen, för ökad jämlikhet och kostnadseffektivitet när det gäller introduktion av nya läkemedel har Region Skåne bidragit med medarbetare i arbetsgrupp för Livscykel och koordinator för Horizon scanning.

Region Skånes läkemedelschef är Södra regionens representant i NT-rådet (Nya Terapier).

TLV

Läkemedelschefen i Region Skåne är ersättare i TLVs nämnd för läkemedelsförmåner.

Ordförande i LäkeMedelsrådet har varit Region Skånes representant i den s.k. fullmaktsgruppen för trepartsförhandlingar mellan landstingen, TLV och läkemedelsindustrin.

LOK – Nätverk för Sveriges LäkeMedelskommittéer

Läkemedelskommittéerna i samtliga landsting har ett nätverk och man har under 2019 haft två tvådagarsinternat.

Fyrlänsgruppen

Region Skåne, Västra Götaland, Stockholm och Östergötland (den så kallade Fyrlänsgruppen) har tillsammans arbetat med läkemedelsfrågorna, bland annat kring nya läkemedelsterapier, se ovan.

Internationell samverkan

Under 2019 har det pågått ett arbete inom Europa för att försöka få till stånd en gemensam Horizon scanning-databas (så kallade BeNeLuxA-initiativet) och koordinatören för Horizon scanning har deltagit i arbetet.

Läkemedel och miljö

Regionstyrelsen tog år 2015 beslut om en Regional handlingsplan för läkemedel och miljö 2015 – 2018. Handlingsplanen slutrapporterades under våren 2019. Handlingsplanen har innehållit såväl interna, förebyggande insatser som externa, miljöstrategiska insatser och baserats på ett samarbete mellan Område läkemedel och Enheten för miljö inom avdelningen för regional utveckling. Syftet har varit att inkludera en större del av läkemedelskedjan och läkemedelsflödet i miljöarbetet, inklusive spridningen av miljöpåverkande substanser till vattenmiljön. Detta arbete leds nu av Enheten för miljö, i samverkan med Område läkemedel. Fokus ligger för närvarande på en uppgradering av de skånska reningsverken.

Region Skåne stöttar Marint Centrum i Simrishamn och har därmed indirekt bidragit till uppgraderingen av Simrishamns reningsverk Stengården till en fullskalig reningsanläggning för läkemedel (aktivt kol, ozon). Anläggningen invigdes i juni 2019 och var då Sveriges modernaste reningsverk med avseende på rening av läkemedel. Anläggningen ska även kunna användas som en testbädd. En motsvarande uppgradering av kommunens två övriga reningsverk pågår. Även i resten av Skåne håller det på att uppgraderas för fullt då många anläggningar fått stöd från Naturvårdsverket. Visionen är att Skåne ska bli globalt ledande i läkemedelsrening.

Område läkemedel/Läkemedelsrådet har liksom tidigare arbetat för en rationell läkemedelsförskrivning och för en fortsatt satsning på läkemedelsgenomgångar. Genom att minska användningen av läkemedel som inte är till nytta för patienten påverkas miljöbelastningen positivt. Förskrivare har uppmanats att alltid överväga om läkemedel är nödvändigt, att om

möjligt skriva ut startförpackningar, att inte skriva ut större mängd än vad som beräknas gå åt och att instruera patienterna att återlämna överbliven medicin till apoteket.

Läkemedelsförsörjning

Avtalet med apotekstjänsteleverantören ApoEx inleddes i september 2017. Under 2019 togs beslut om förlängning av avtalet till 2025-09-01.

Läkemedelsförsörjningen är nu i en mer stabil förvaltningsfas där försörjningsflödena och tillhörande processer kontinuerligt följs upp och förbättras för god avtalsefterlevnad och hög patientsäkerhet.

Läkemedelsförsörjningens årliga volymer omfattar:

- 2 000 000 hela förpackningar
- 26 000 vätskevagnsbyten
- 60 000 cytostatikaberedningar
- 10 000 extemporeberedningar
- ca 80 000 förfyllda sprutor
- 1 000 beställande enheter i regional regi
- 1 000 externa beställande enheter
- 200 verksamheter med läkemedelsservice
- 200 kliniska prövningar
- 5 000 behöriga beställare
- 200 patienter med dialys i hemmet
- mer än 500 000 maskinellt packade patientdygnsdoser

Som en konsekvens av Region Skånes omstrukturering av hälso- och sjukvårdsförvaltningarna, beslöt Regiondirektören i juni 2019 att chefapotekarna från och med 1 januari 2020 ska arbeta 100 % i förvaltning och inte som tidigare 50 % regionalt och 50 % lokalt. Under hösten 2019 togs också beslut om att Region Skåne ska inrätta ett centrum för Avancerade Terapeutiska Medicinska Terapier, ATMP. All läkemedelsförsörjning inom Region Skånes sjukhus ska ske inom Sjukhusapoteksfunktionen och dessa beslut innebar därför att Regionala sjukhusapoteksfunktionen rekryterat tre nya flödesansvariga.

Som en konsekvens av ökade globala problem med restnoterade läkemedel, hanterar sjukhusapoteksfunktionens sortimentsgrupp dagligen frågor om restnoterade läkemedel. Detta sker i nära samarbete med läkemedelsleverantören ApoEx, Koncerninköp och Läkemedelsrådets terapigrupper med syfte att försöka säkra tillgången på läkemedel till Region Skånes vård och patienter samt ge information om särskilt allvarliga restsituationer och tillgängliga alternativ för rekvisition och receptförskrivning.

Under 2019 ändrades licensföreskrifterna, vilket möjliggjorde ansökan av regionövergripande licenser. Under 2019 har fyra regionövergripande licenser sökts och beviljats av Läkemedelsverket.

Strategi för sjukvårdens läkemedelsförsörjning

Under 2019 har arbetet med framtidens läkemedelsförsörjning intensifierats. I mars 2019 påbörjade en projektgrupp inom Område läkemedel att utreda vilken läkemedelsinfrastruktur som ska införas i Region Skåne för att kunna införa CLMA (Closed Loop Medication Administration), enligt den beslutade strategin för sjukvårdens framtida läkemedelsförsörjning. Beslutet innebar att Region Skåne ska införa generisk ordination inom slutenvården, införa singel patientindividuell dos samt införa sortimentsstyrning och kontroll genom att alla ordinationer som inte automat-kontrolleras ska kontrolleras av farmaceutisk personal som beslutar om vilket preparat som ska väljas.

Strategins huvudkomponenter omfattar leverans av läkemedel ”just in time and place”, en lagerstruktur med information om lagerstatus, plats och möjligt beställningsflöde, effektiv styrning av sortiment, process och flöde, standardisering och digitalisering av process och information, höggradig spårbarhet och styrbarhet samt gemensamt tillgänglig information om patient, ordination och läkemedel.

Arbetet sker tillsammans med berörda verksamheter samt med NSX- och SDV-projekten.

Ett förberedande grundarbete för att ta fram underlag har bedrivits för att konkretisera strategin genom bland annat workshops.

Tre workshops har genomförts gällande försörjningsflödena Tillverkning och beredning, patientindividuellt packade doser och Log C (hela förpackningar).

Beslut har tagits om att införa singeldos av patientindividuellt packade doser och att öppna en ny tillverkningsenhet i Lund för att komplettera den som idag finns i ApoEx lokaler i Malmö.

För att möjliggöra väsentliga delar av strategin har ett omfattande arbete bedrivits gällande lokaler skulle kunna användas för läkemedelsförsörjning i NSX-projekten Malmö och Lund.

Kvalitet inom läkemedelshantering

Kvalitetsgranskning av läkemedelshantering genom ett särskilt egenkontrollprogram med granskning av verksamheternas genomförda egenkontroller samt deras uppföljning av planerade åtgärder är medel för att öka kvaliteten och för att bibehålla god standard i läkemedelshantering. Skriftlig återkoppling ges till berörda chefer. Presentation av resultat och identifierade förbättringsområden sker i olika forum. Modifierad kvalitetsgranskningsmodell togs fram för vårdcentralerna genom att SäkLäk modellen integrerades i kvalitetsgranskningen av läkemedelshantering. Kvalitetsgranskningen utvecklades i samarbete med distriktsläkare.

Fördjupad uppföljning genom dialogmöten med verksamhetschefer, medicinska rådgivare och läkemedelsansvariga sjuksköterskor har genomförts inom berörda förvaltningar. Betydelsen av att lyfta blicken, få ett helhetsperspektiv, få förståelse och inse vikten av efterlevnad av rutiner är medel för ökad säkerhet och mer rationell läkemedelsanvändning. Verksamhetsledningarna har genomfört journalgranskning med fokus på aktuell läkemedelslista och rapporterat resultaten.

Kvalitet inom tillverkningsverksamhet

Enheten för Region Skånes sjukhusapoteksfunktion har i uppdrag att förvalta (i bemärkelsen tillse) att tillverkningsrelaterad verksamhet följer farmaceutisk tillämpbar lagstiftning. Vad avser dialys och radiofarmaci så följs detta upp via inspektioner av Läkemedelsverket.

Läkemedelsverket inspekterade under november 2019 Radiofarmaka inom Klinisk fysiologi och nuklearmedicinmottagning på Helsingborgs lasarett. Noterade avvikelser bedömdes som normala iakttagelser vid rutininspektion. Åtgärdsplanen är rapporterad och godkänt av Läkemedelsverket.

De flesta enheter har dessutom genomgått egeninspektion (utförd av sakkunnig tillsammans med berörda nyckelpersoner) med åtgärdade noteringar. Ett flertal utbildningar har genomförts.

Samtliga parametrar (kvalitet på vatten, färdig dialysvätska, miljökontroller avseende aseptisk tillverkning av radioaktiva läkemedel) kontrolleras fortlöpande enligt regelverk.

I stort sett samtliga verksamheter har ökat i volym vilket medfört betydande arbetsinsats.